Protocol

Ernstige rekenwiskunde-problemen en Dyscalculie

Katholieke Basisschool

De Pionier

oktober 2026

Inhoudsopgave

Inleiding		**2**
Hoofdstuk 1	**Rekenonderwijs op basisschool De pionier**	**3**
Hoofdstuk 2	**Meetmomenten en toetsafname**	**4**
Hoofdstuk 3	**Visie en uitgangspunten**	**5**
Hoofdstuk 4	**Dyscalculie** 4.1 Verschijnselen van dyscalculie 4.2 Herkennen van rekenproblemen	**6**
Hoofdstuk 5	**Fasen van onderwijsbehoeften bij het leren rekenen**	**8**
Hoofdstuk 6	**Interventies op De Pionier**	**9**
Hoofdstuk 7	**Interne diagnostiek**	**11**
Hoofdstuk 8	**Externe diagnostiek**	**12**
Hoofdstuk 9	**Compensatie bij een dyscalculieverklaring**	**13**

Inleiding

Aan de hand van het landelijk protocol ERWD (Ernstige RekenWiskunde-problemen en Dyscalculie) is het protocol dyscalculie van De Pionier tot stand gekomen.

Het doel van het vak rekenen-wiskunde in het basisonderwijs is dat iedere leerling zich later goed en zelfstandig kan redden in dagelijkse situaties met het rekenen dat hij heeft geleerd (functionele gecijferdheid).
In dit protocol wordt beschreven hoe op basisschool De Pionier wordt gewerkt aan het voorkomen, onderkennen en aanpakken van rekenproblemen of dyscalculie.

Via deze link is een samenvatting van het protocol ERWD in te zien.

https://erwd.nl/_downloads/protocol-ernstige-reken-wiskundeproblemen-en-dyscalculie/basisonderwijs/protocol-erwd-bao-sbo-so-samenvatting.pdf

Het doel van het protocol is:

- het bieden van passend reken- wiskundeonderwijs aan alle leerlingen;
- het bieden van handreikingen voor de preventie van reken-/ wiskunde-problemen;
- het bieden van handreikingen en richtlijnen om problemen in de rekenwiskundige ontwikkeling vroegtijdig te signaleren en te verhelpen;
- het verhogen van de kwaliteit van de begeleiding van leerlingen met (ernstige) rekenwiskunde problemen of dyscalculie;
- iedere leerling te brengen tot een passend, acceptabel niveau van functionele gecijferdheid.

Hoofdstuk 1 Rekenonderwijs op basisschool De pionier

Groep 1 en 2
We gebruiken de doelen van SLO, die we hebben ingericht naar onze eigen ambities. We doorlopen de fasen kennismaking, inoefening en toepassing. In de fasen van inoefening maken we gebruik van het directe instructiemodel gecombineerd met werkvormen van Structureel Coöperatief Leren.
We werken thematisch, omdat de ontwikkeling van kleuters in een betekenisvolle context plaatsvindt. Kenmerken van de leeractiviteiten zijn: spelenderwijs, multisensorieel, in een rijke omgeving, expressie gericht, aanschouwelijk qua materiaal en passend bij de belevingswereld. De methode Semsom wordt als bron gebruikt. Met behulp van ons leerlingvolgsysteem Leerlijnen Jonge Kind in ParnasSys, wordt in kaart gebracht welke doelen er worden beheerst.

Groep 3 en 4
Bij het rekenonderwijs wordt in groep 3 de methode Semsom gebruikt.
De methode is opgedeeld in blokken, waarbij ieder blok wordt afgesloten met een toets. Hieruit blijkt of de leerling de aangeboden stof al dan niet beheerst. De resultaten worden bijgehouden in ParnasSys.

Groep 5, 6, 7 en 8
In de groepen 5, 6 en 7 wordt de methode Pluspunt 4 gebruikt.
De methode is opgedeeld in blokken, waarbij ieder blok wordt afgesloten met een toets. Hieruit blijkt of de leerling de aangeboden stof al dan niet beheerst. De resultaten worden bijgehouden in ParnasSys.

Voor verrijking wordt de rekenlijn van Briljant Rekenen schoolbreed ingezet.

De voltijd-HB groep
In de c-groep wordt er gewerkt met de leerlijnen van Snappet. Leerdoelbeheersing tijdens de lessen wordt bijgehouden in het LVS-deel van Snappet. De methode is opgedeeld in blokken, waarbij ieder blok wordt afgesloten met een toets. Hieruit blijkt of de leerling de aangeboden stof al dan niet beheerst.
De resultaten worden bijgehouden in ParnasSys.

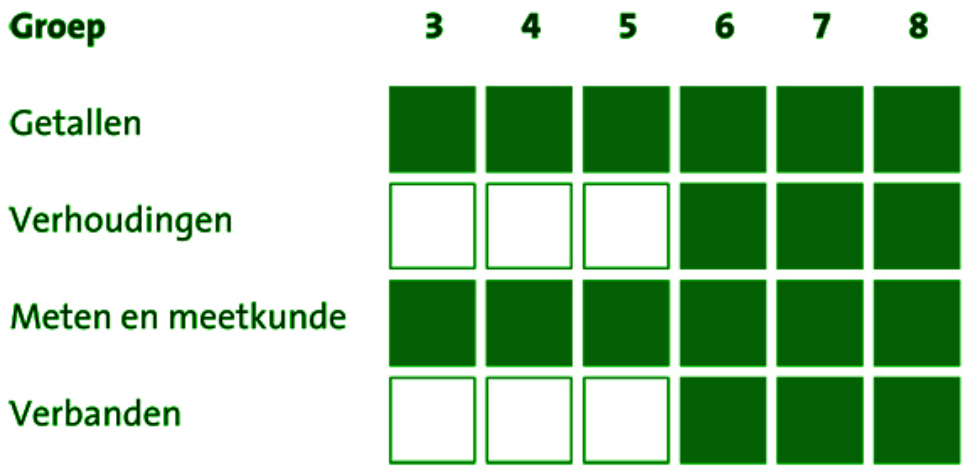
Hoofdstuk 2. Meetmomenten en toetsafname

Alle onderstaande metingen worden bijgehouden in Parnassys, door de leerkracht. De kinderen zijn voor aanvang van het schooljaar warm overgedragen aan de nieuwe leerkracht(en). Er wordt direct bij aanvang van het nieuwe schooljaar extra ondersteuning geboden aan de leerlingen die dat nodig hebben op het gebied van rekenen, op basis van de overdracht én de leerlingbespreking aan het einde van het vorige schooljaar. Dit gaat in overleg met de kwaliteitscoördinator (verder KC genoemd).

Hoofdmetingen

Groep	toets	bron	streefdoel
1-2	Leerlijnen	ParnasSys	beheersingsniveau
3 t/m 8	Rekenen en Wiskunde	IEP	beheersingsniveau m.i.v. groep 6 ontwikkellijn 1S

IEP toetst alle domeinen binnen het Referentiekader Rekenen-wiskunde.

Hoofdstuk 3. Visie en uitgangspunten

Het vertrekpunt van dit protocol is onze onderwijssituatie, waarbinnen de invoering van passend onderwijs centraal staat. Passend onderwijs is een samenspel tussen leerling, leerstof en leraar. Iedere leerling heeft recht op onderwijs dat goed afgestemd is op zijn of haar mogelijkheden. Bij de ene leerling verloopt het leren makkelijker dan bij de andere leerling. Naarmate problemen groter worden, moet het onderwijs steeds nauwkeuriger worden afgestemd op de mogelijkheden van de individuele leerling.

Passend onderwijs onderwijs begint bij goed onderwijs. De kwaliteit van de instructie, een goed klassenmanagement, juist gebruik van effectieve methodes en het gebruik van een leerlingvolgsysteem.
De kwaliteit van het rekenwiskunde-onderwijs staat voorop. Kenmerken en mogelijkheden van de individuele leerling die het leren bevorderen of belemmeren spelen hierbij een rol.

Vanuit deze visie hanteren wij de volgende uitgangspunten als leidraad:

1. Het doel van rekenwiskunde-onderwijs is functionele gecijferdheid, afgestemd op de mogelijkheden van iedere individuele leerling. Hierbij gaat het om adequaat handelen in functionele, dagelijkse situaties.
2. Het begrijpen van wiskundige concepten is het fundament van een goede rekenwiskundige ontwikkeling.
3. Een doorgaande rekenwiskundige ontwikkeling is het resultaat van een goede afstemming van het onderwijs op de ontwikkeling van de leerling.
4. Vroegtijdige onderkenning en signalering (en begeleiding) is beter dan laat ingrijpen. Waar mogelijk preventie, waar nodig extra ondersteuning.
5. Diagnosticerend onderwijzen en handelingsgericht werken betekent dat goed reken- en wiskundeonderwijs een continu proces is van observeren, signaleren, analyseren, registreren, interpreteren en afstemmen.
6. We werken vanuit resultaatgericht onderwijs: de begeleiding van de leerling volgt de uitgezette koers, die zo nodig wordt aangepast naar aanleiding van de resultaten.

Hoofdstuk 4. Dyscalculie

Dyscalculie komt ongeveer bij 2-3 % van de kinderen voor (Ruijssenaars, Van Luit en van Lieshout, 2006). De man-vrouw verhouding is gelijk bij dyscalculie. Erfelijkheid speelt een belangrijke rol. Net als bij dyslexie komen bij dyscalculie problemen met automatiseren voor.

Op basis van de uitgangspunten voor goed rekenonderwijs kan het onderscheid worden gemaakt tussen ernstige rekenwiskunde problemen en dyscalculie. In dit protocol worden de volgende definities van van Groenestijn (2011) gehanteerd:
Ernstige rekenwiskunde-problemen ontstaan wanneer het gedurende langere tijd niet lukt om de juiste afstemming te realiseren van het onderwijsaanbod op de onderwijsbehoeften.
Er is sprake van dyscalculie als ernstige reken-wiskundeproblemen ontstaan ondanks tijdig ingrijpen, deskundige begeleiding en zorgvuldige pogingen tot afstemming. De problemen blijken hardnekkig te zijn. De rekenwiskundige ontwikkeling van het kind wordt waarschijnlijk belemmerd door kindfactoren.

4.1 De verschijnselen van dyscalculie

- Ernstige rekenachterstand: er is een grote discrepantie tussen de ontwikkeling van de leerling in het algemeen en zijn rekenwiskundige ontwikkeling.
- Didactische resistentie: de achterstand is hardnekkig. De leerling laat, ondanks gerichte en deskundige begeleiding, (te) weinig aantoonbare vooruitgang zien.
- Ontstaan vanaf basisvaardigheden en de problemen beïnvloeden ook andere domeinen: de problemen zijn ontstaan vanaf het verwerven van de basisvaardigheden in het domein Getallen en Bewerkingen en beïnvloeden ook de ontwikkeling op de domeinen Verhoudingen en Meten en Meetkunde (inclusief Tijd en Geld).

4.2 Herkennen van rekenproblemen

Rekenontwikkeling en werken aan tussendoelen hebben een belangrijke plaats in het onderwijsaanbod op onze school. (Hardnekkige) problemen met het aanleren en automatiseren van reken- en telhandelingen kunnen worden voorkomen, dan wel worden teruggedrongen door hiaten in de ontwikkeling in een zo vroeg mogelijk stadium in het rekenonderwijs te onderkennen en aan te pakken.

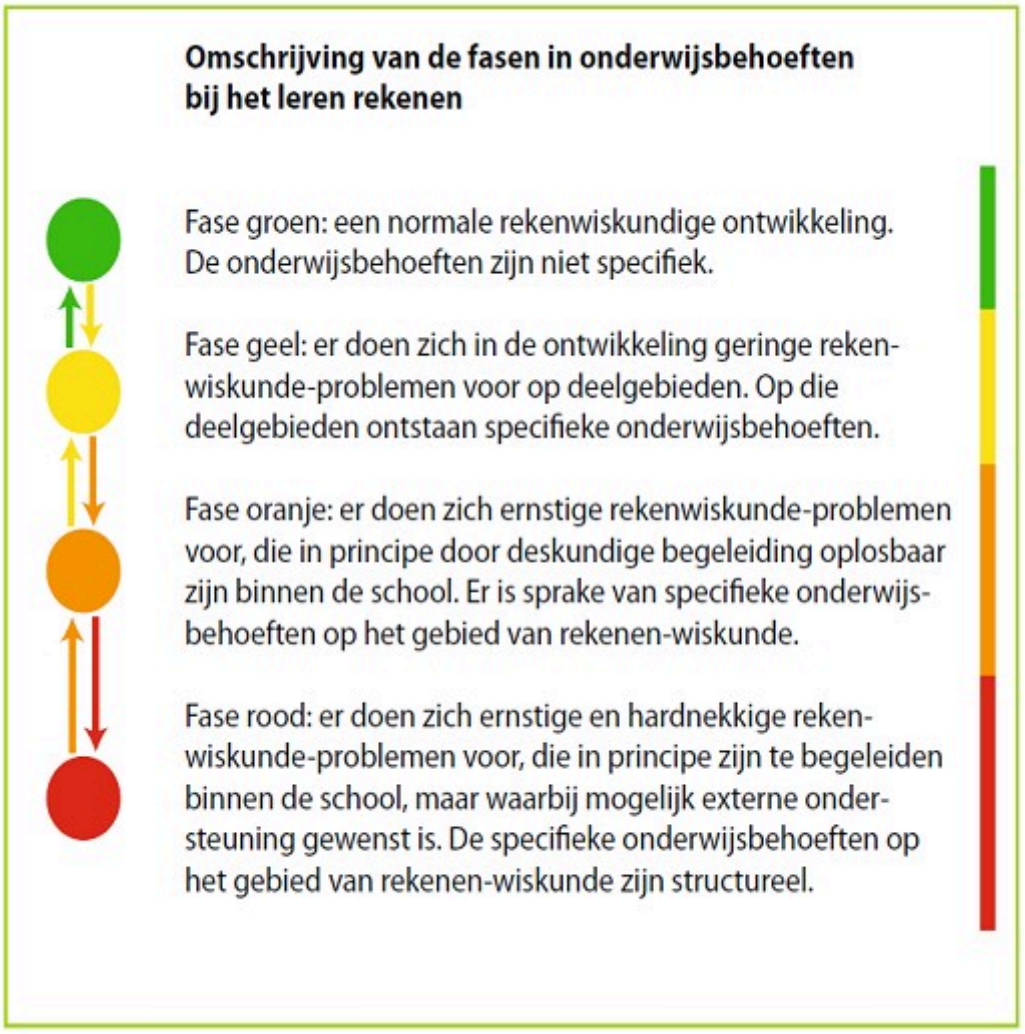
Signalen die kunnen wijzen op hiaten in de rekenontwikkeling zijn:
- problemen met het verlenen van betekenis;
- gebrekkige conceptvorming (concreet handelen koppelen aan een formele bewerking);
- problemen met het verwerven van de basisbewerkingen;
- moeite met het ordenen en vergelijken van hoeveelheden en schatten van aantallen;
- moeite met betekenis verlenen aan rekentaal en symboliseringen;
- problemen met het aanleren van de tafels;
- problemen met het uitvoeren van complexere bewerkingen (breuken/procenten)
- moeite met ruimtelijk voorstellen;
- zwak (werk)geheugen;
- opvallend veel fouten bij gemakkelijke rekensommen;

- opvallend langzaam bij rekenen;
- de leerling blijft op de vingers tellen, terwijl leeftijdsgenoten dat niet meer doen;
- moeite met de volgorde van de stappen die nodig zijn bij ingewikkelde rekensommen;
- de leerling vindt begrippen als ‘links/rechts’ en ‘boven/onder’ lastig;
- moeite met klokkijken en/of tijdsbesef.

Hoofdstuk 5. Fasen onderwijsbehoeften rekenen

Aan het signaleren op De Pionier ligt het protocol ERWD ten grondslag.

Dit protocol beschrijft de vier fasen in onderwijsbehoeften bij het leren van rekenen-wiskunde.In volgorde van groen naar rood nemen de specifieke onderwijsbehoeften en dus ook de behoefte aan afstemming toe. De pijltjes in het schema geven aan dat een leerling kan wisselen van de ene fase naar de andere fase.

Hoofdstuk 6 Interventies op De Pionier

Fase	Signalering	Diagnostiek	Begeleiding
Fase groen			
Effectief onderwijs: - planmatig via leerlijn/methode - Realistische doelen - Oefenen met automatiseren - EDI model/ Rosenshine De leerling ontwikkelt zich gemiddeld of goed en functioneert in de groep	De leerkracht observeert de leerlingen (volgens aanwijzingen in de methode)	Groep 1-2 leerlijn ParnasSys Groep 3-8 Methode gebonden toetsen De toetsen worden afgenomen en geanalyseerd	De begeleiding vindt plaats volgens aanwijzingen in de methode binnen de groep. Bij te weinig aantoonbare vorderingen/ ontwikkeling gaat de leerling naar fase geel. Dit wordt met ouders besproken.
Fase geel			
Extra ondersteuning binnen de groep: - Instructie en verlengde instructie wordt gegegeven d.m.v directe instructie De leerkracht signaleert rekenproblemen door onvoldoende resultaten van de bij de groep behorende toetsen/leerlijnen	De leerkracht observeert dagelijks op specifieke onderdelen, houdt de vorderingen op toetsen bij en analyseert de resultaten (LVS).	Vaststellen van potentiële uitvallers. Na evaluatie van de behaalde resultaten werkt de leerkracht dit bij op het leerlijnenoverzicht van de methode en het groepsoverzicht en plant het aanbod voor de leerling in.	De leerling krijgt verlengde instructie binnen de groep. Specifieke instructie volgens het handelingsmodel en het drieslagmodel. Hierbij wordt waar mogelijk gebruikgemaakt van materialen en/of modellen. Verlengde instructie is gericht op het vergroten van het inzicht en het handelend kunnen uitvoeren. Tijdens het begeleid inoefenen verwoordt de leerling wat hij of zij doet. De leerkracht geeft procesgerichte feedback op de handeling. Bij voldoende ontwikkeling kan de leerling weer aansluiten bij fase groen. Leerlingen die geen of onvoldoende vooruitgang laten zien

			gaan naar fase oranje na overleg met de KC. Dit wordt met ouders besproken.
Fase oranje			
Specifieke interventies die afgestemd zijn op hiaten die uitgevoerd worden door de RT. De leerling ervaart ernstige reken-wiskunde problemen op enkele of alle deelgebieden.	De leerkracht observeert dagelijks op specifieke onderdelen, houdt de vorderingen op toetsen in LVS bij, analyseert en bespreekt samen met de KC de resultaten.	Bij leerlingen die in fase oranje zijn gekomen wordt een intern diagnostisch onderzoek gedaan door de RT. Hierbij wordt nagegaan welke specifieke onderwijsfactoren een rol spelen en welke kindkenmerken het onderwijs positief en negatief beïnvloeden.	Na overleg met de KC en de ouders krijgt de leerling naast verlengde instructie binnen de groep ook RT buiten de groep. Er wordt een individueel handelingsplan opgesteld door de RT. Bij voldoende ontwikkeling kan de leerling weer aansluiten bij fase geel. Bij onvoldoende vooruitgang blijft de leerling in fase oranje en wordt het handelingsplan aangepast.
Fase rood			
Wanneer de fases van ondersteunings-behoeften (fase groen, geel en oranje) doorlopen zijn en de leerling geen baat heeft bij de geboden ondersteuning dan kan didactische resistentie worden aangetoond. (gedurende 6 maanden minimaal 1 uur per week planmatige individuele hulp) en kan de leerling worden aangemeld voor extern onderzoek.	Effectief is: Meer dan 4 mnd vooruitgang na 6 maanden op dezelfde toets. Bij een IQ score tussen de 71 en 85 een vooruitgang van 3 maanden. De externe hulpverlener ontvangt alle nodige informatie via de KC.	Extern onderzoek naar verklarende factoren voor de rekenproblemen.	Uit de resultaten van het onderzoek volgen handelingsadviezen die de grote lijn voor de begeleiding van de leerling op school en thuis (in samenwerking) beschrijven. De leerling kan evt een eigen leerlijn/ OPP krijgen.

Hoofdstuk 7 Interne diagnostiek

Wanneer bij een leerling (fase geel) het vermoeden bestaat dat zelfs door gerichte afstemming de gewenste vooruitgang niet wordt geboekt, dan komt de leerling in fase oranje. Bij deze overgang gaan de leerkracht en de KC in overleg met de ouders/verzorgers over tot een intern diagnostisch onderzoek.

Wij spreken van diagnostiek als het gaat om :

“Een geplande interventie, met een duidelijke vraagstelling, in een systematisch gesprek met de leerling, aan de hand van een weloverwogen selectie van rekenwiskunde-opdrachten, met de bedoeling beter te begrijpen hoe de leerling denkt en rekent.”

De conclusie hiervan biedt het vertrekpunt om de afstemming voor deze leerling verder te verfijnen naar zijn of haar specifieke onderwijsbehoeften. Onze school probeert de leerling zo lang mogelijk bij het reguliere programma te houden. Alleen als blijkt dat een leerling in fase oranje/ rood baat heeft bij een individuele leerlijn zal daartoe worden overgegaan.
In het meest gunstige geval zijn de maatregelen afdoende en komt het ontwikkelingsproces weer op gang. De leerling gaat terug naar fase geel.
De leerling gaat naar fase rood als blijkt dat de rekenwiskundige ontwikkeling van de leerling dreigt vast te lopen of te stagneren. Externe deskundige hulp is noodzakelijk. De ouders van de leerling wordt geadviseerd om extern diagnostisch onderzoek te laten verrichten. De school en de ouders/verzorgers melden de leerling aan voor een extern onderzoek.
Voor interne diagnostiek gebruiken wij op de Pionier DLE rekenen en wiskunde van Teije de Vos.

Hoofdstuk 8 Externe diagnostiek

De opbrengsten van de externe diagnostiek zijn uiteindelijk:

1. Een beeld van de specifieke onderwijsbehoeften van de leerling binnen de vier domeinen van rekenen-wiskunde.
2. Een beschrijving van het perspectief op lange termijn (koersbepaling).
3. Handelingsadviezen en concrete aanknopingspunten voor de begeleiding. De externe onderzoeker schrijft een inhoudelijk verslag van zijn onderzoek met een handelingsadvies voor de begeleiding van de leerling. Indien van toepassing geeft de onderzoeker een ERWD indicatie voor de leerling af. De leerling houdt gedurende een half jaar intensieve (individuele) begeleiding.

Hoofdstuk 9 Compensatie bij een dyscalculieverklaring

Voor leerlingen met een verklaring voor dyscalculie gaan wij altijd in overleg over compenserende middelen.
Wij kunnen de volgende compensaties bieden:
- extra tijd bij de LVS-toetsen en methodetoetsen;
- vergrote versie van de LVS-toetsen;
- gebruik maken van enkele spiekkaarten bij LVS-toetsen en methodetoetsen;
- gebruik maken van een rekenmachine bij LVS-toetsen en methodetoetsen;
- gebruik maken van kladpapier bij alle delen van de toetsen;

Voor de IEP doorstroomtoets in groep 8 gaan wij altijd met leerkracht, KC, ouders en kind in gesprek om te kijken welke compensatie wij kunnen en mogen bieden. De IEP doorstroomtoets geeft aan dat de schoolleiding van de school hierover beslist.